

Bulletin

NATUR & MILJØ BULLETIN Nr. 11 | 2004 | 16. ÅRGANG | UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

innhold

— Utbygging ikke en selvfølge

Selv om Bjerkreim og Vefsna ikke blir vernet, er det ikke gitt at vassdragene blir utbygd, hevder statssekretær Øyvind Håbrekke i Olje- og energidepartementet.

Side 3

— For avhengig av vannkraft

Gasskraft, nordisk kraftnett og eget industriselskap for kraft står øverst på ønskelisten til prosessindustrien.

Side 4

Ingen bølge av GMO

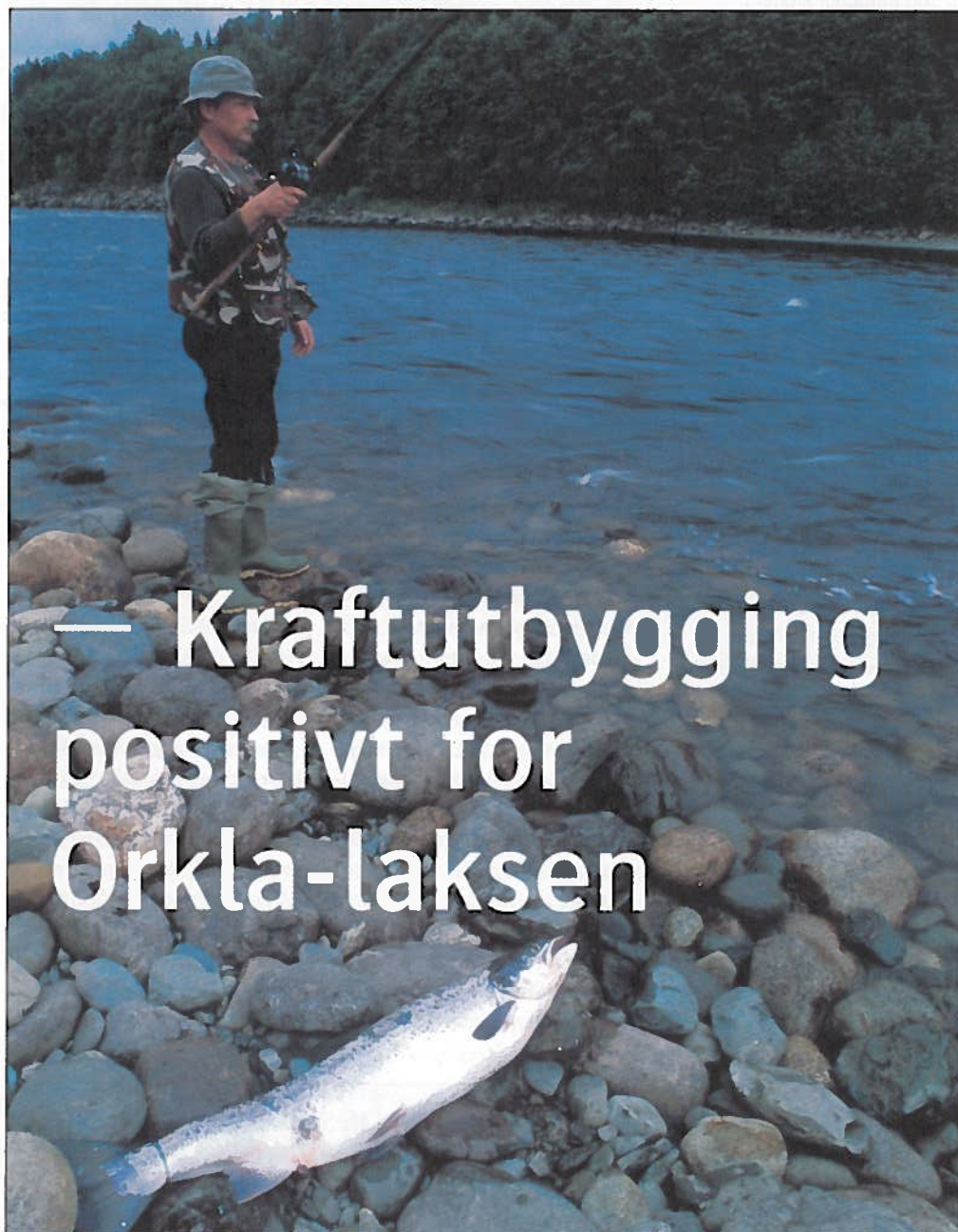
Foreløpig har ingen bølge av genmodifisert mat slått inn over Europa og det vil den kanskje heller ikke gjøre.

Side 5

Tema: 90 år med naturvern

- Fra nytte til nytelse
- Kraftutbygger endrer strategi
- Fra frivillig til lønnsarbeider
- Naturvernforbundet til kjøkkenbenken
- Mange menn, bare tre kvinner
- Hvordan gripe yngrebølgen
- Forbundets fossefall

Side 7 til 16

Vannkraftutbygging er ofte blitt sett på som negativt for laksefisket, men nå viser en rapport fra Norsk institutt for naturforskning det motsatte. I Orkla-vassdraget (bildet) i Trøndelag har økt vinter-vannføring etter reguleringen av vassdraget bidratt til bedre overlevelsesforhold for laksen.

Side 3

leder

Uredelige argumenter

Flertallet i Trondheim bystyre har bestemt seg for å gi 200 millioner kroner i subsidier til en gassrørledning inn Trondheimsfjorden. I spissen for forslaget står Arbeiderpartiet - ledet av folk som inntil ganske nylig var aktive AUFere og motstandere av gasskraft.

Nå vil de samme politikerne punge ut med millioner og kan dermed komme til å redde planene om å bygge et ulønnsomt og sterkt forurensende gasskraftverk i Skogn. På toppen av det hele hevder eks-AUFerne at det ikke dreier seg om en snuoperasjon, fordi 5 prosent av utslippene fra gasskraftverket skal renses. Dermed blir altså utslippene ikke lenger i overkant av 2,1 millioner tonn CO₂ årlig, men i overkant av 2 millioner tonn årlig. Noe eks-AUFerne åpenbart synes er god miljøpolitikk. Begrunnelsen er at de ønsker et pilotanlegg for å videreutvikle løsninger for CO₂-rensing. Men slike løsninger blir allerede utviklet andre steder. Derfor bør politikerne i Trondheim heller bevilge noen kroner til studier, for eksempel til Skagerak energi som planlegger et gasskraftverk hvor 90 prosent av utslippene renses.

Miljøargumentene for å bevilge 200 millioner kommunale kroner til gassrørledningen inn Trondheimsfjorden er ikke dårlige. De er ikke-eksisterende.

Klimafrykt på lerretet

Et isflak på størrelse med Skottland faller i havet ved Antarktis. Så er det hele i gang - med hagleskurer, orkaner, tornadoer og snøstormer. The Day After Tomorrow er en katastrofefilm som denne gangen spiller på frykten for altomgripende klimaendringer. Enkelte har påpekt at filmen er villende, men skaperne bak filmen insisterer ifølge avisen The Independent på at alt som blir vist i filmen er basert på vitenskapelige fakta. Klimaforskere skal imidlertid allerede ha satt spørsmålsteget ved tempoet på klimaendring-

ene og de fenomenene som forekommer i filmen som verden får se for første gang denne uka.

Endringer i Golfstrømmen er ett klimafenomen som leves ut til fulle i The Day After Tomorrow. Forskere har allerede lenge diskutert muligheten for at noe sånt skal kunne skje. Golfstrømmen er avhengig av flere elementer for å bestå, som for eksempel en strøm av saltvann som går i motsatt retning. Det har vært påpekt at nedsmelting av Grønlandsisen kan føre til at tilførselen av ferskvann motarbeider denne strømmen.

Alt går fortene på film enn i virkeligheten. Når klimaforskere snakker om raske forandringer, henviser de ofte til forandringer som skjer over tiår eller århundrer.

— Ingen har noen gang hevdet at denne filmen stemmer nøyaktig overens med virkeligheten, dette er underholdning, sier vitenskapsmannen Michael Molitor som har bidratt til filmen. Molitor sier likevel at han tror filmen kan bidra mer til å snu ting i riktig retning enn mye av det vitenskapelige arbeidet som foregår.

— Svartelista er for kort

Stockholm-konvensjonen om persistente organiske miljøgifter (POPs) trådte i kraft i kraft 17. mai. 50 stater har formelt godkjent denne FN-avtalen, og dermed skal noen pesticider, dioksiner og polyklorete bifenyler (PCB) ut av bruk. Disse tungt nedbrytbare stoffene vil imidlertid likevel følge oss på veien i lang tid framover, og flere eksperter sier ifølge Reuters nyhetstjeneste at lista med stoffer som skal ut av bruk, er altfor kort.

— Det som nå bekymrer oss mest er at nivåene av nye stoffer som bromerte flammehemmere

øker, sier leder Lars-Otto Reiersen i Arctic Monitoring Assessment Program (AMAP).

Jim Willies i FNs miljøprogram (UNEP) ser ikke bort fra at flammehemmerne kan bli ført på svartelista etter hvert.

Mange av stoffene på Svartelista fra Stockholm-konvensjonen er allerede forbudt i mange land. Dette gjelder for eksempel DDT. Men land som Sør-Afrika og Etiopia har fortsatt lov til å sprøyte med DDT mot malarie. Malaria dreper to barn i minuttet i Afrika ifølge FNs anslag.

Skal markedsføre Mjøsa

Mjøsbysene samarbeider nå om å markedsføre området omkring Mjøsa som turistattraksjon.

600 000 kroner er satt av til å friste med "Mjøsa - Middelhavet midt i Norge". De ulike byene viser via nettstedet Visitmjøsa.com fram attraksjonene. Fiske av mjøsørret eller lake blir ikke nevnt med ett ord i turistinformasjonen, noe som kanskje er naturlig siden fisk fra Mjøsa kommer dårlig ut når giftinnholdet sammenliknes med de verste sjøene i verden. Fiske blir ikke nevnt som aktuell aktivitet hos noen av turistkontorene i området. Men bading i inndørs badeland og båtturer på Sjusjøen nær Lillehammer blir framhevet som gode tilbud. Ifølge Oppland Arbeiderblad blir markedsføringen av Mjøsa - som skal koste 1,5 millioner på tre år - støttet av det internasjonale prosjektet Big Lakes.

— Utbygging er bra for laksen i Orkla-vassdraget

Vannkraftutbygging er bra for laksen i Orkla-vassdraget, konkluderer en forskningsrapport fra Norsk institutt for naturforskning.

— TONE MIKALSEN
tmi@naturvern.no

Vannkraftutbygging er ofte blitt sett på som negativt for laksefisket.

Forsker Nils Hvidsten ved Norsk institutt for naturforskning forteller at de nå har funnet mange indikatorer på at kraftutbygging er bra for Orkla-laksen.

— I hovedsak er det økt vintervannføring etter reguleringen av vassdraget som bidrar til bedre overlevelseshold for laksen, sier han.

Forskeren har også funnet negative effekter av kraftutbygging, men effekten netto av kraftutbygging er positiv.

— Et eksempel på en negativ effekt, er at smolt er gått inn i kraftverket.

Men alt i alt har kraftutbyggingen vært positiv for Orkla-laksen. Ved bruk av ny kunnskap om for eksempel vannregulering, kan forholdene for laksefisket bli forbedret, sier Hvidsten.

VIL STOPPE UTBYGGING

Direktør Knut Almquist i Reiselivsbedriftenes Landsforening vil likevel ha slutt på vannkraftutbygging i Norge.

— Det ødelegger vannføringen. Vi bør heller modernisere de gamle vannkraftanleggene og utnytte gassen her til lands. På den andre siden slipper vi da ut klimagasser, så å påstå at gass er løsningen, er litt å stikke hodet i sanden. Men teknologi som vil redusere CO₂-utslipp vil hjelpe, sier Almquist.

ENDRER IKKE SYN

— Nå viser ny forskning at vannkraftutbygging kan ha positiv effekt for laksefisket?

— Det endrer ikke vårt syn på vannkraftutbygging. Laks er ikke det viktigste tema, men det er derimot uberørt natur og naturopplevelse. Men vi kommer til å følge med hva som skjer og kan komme til å justere vårt syn basert på ny kunnskap, sier Almquist.

ØKENDE ETTERSPØRSEL

Econ Analyse har spådd at etterspørselen etter uberørt natur vil øke stadig mer og at uberørt natur vil være det mest etterpurte produktet etter 2015. Reiselivsnæringen i Norge syssetter over 150 000 mennesker og bidrar med 70 milliarder

Direktør Knut Almquist i Reiselivsbedriftenes Landsforening vil ha slutt på vannkraftutbygging i Norge.

kroner årlig til BNP.

— Syv av ti tyskere kommer til Norge for å fiske, og 3000 grunneiere har lakserettigheter i elvene. Norge har verdens største forekomst av atlantisk laks. Vannføring er et sentralt element i all innenlandsfiske, sier Almquist.

— Ikke gitt at det blir kraftutbygging

— Selv om man ikke verner Bjerkreim eller Vefsna, er det ikke dermed sagt at det blir utbygging, sier Øyvind Håbrekke i Olje- og energidepartementet.

— TONE MIKALSEN
tmi@naturvern.no

Departementet er i sluttspurten på sin innstilling til verneplanen for vassdrag. På Samarbeidsrådet for Naturvernssakers sitt vassdragsseminar i Oslo i mai ville ikke statssekretær Øyvind Håbrekke rope utfallet.

— Men selv om man ikke verner Bjerkreim, er det ikke dermed sagt at de skal bygges ut. En eventuell utbygging vil i så fall bli svært liten ifølge signaler vi har mottatt, sier Håbrekke.

Anne Katrine Lycke i Forum for Natur og Friluftsliv i Rogaland er imidlertid bekymret for hva som kan skje med Bjerkreimvassdraget dersom det ikke blir vernet.

— For en tid tilbake ble det sendt søknad om å få bygge ut vassdraget. Nå er søknaden trukket tilbake, noe jeg anser som taktikk fra vernemotstanderne. De mest uberørte delene

av vassdraget vil fremdeles være sterkt truet av kraftutbygging og det er nettopp i disse områdene

vi finner de største naturverdiene. Derfor håper jeg at vassdraget blir vernet, sier Lycke.

— Bare a-kraft kan stanse drivhuseffekten

Global oppvarming går nå så raskt at bare en massiv utbygging av atomkraft som verdens viktigste energikilde kan redde vår sivilisasjon. Det hevder vitenskapsmannen og den grønne guruen, James Lovelock, i avisen The Independent. Lovelock ble internasjonalt berømt for sin Gaia-hypotese om at jorda er en selvregulerende organisme.

Han mener klimaendringene vi nå har sett, viser at oppvarmingen går raskere enn FNs klimapanel anslo i sin siste rapport fra 2001. Derfor er det ikke tid nok til å bygge opp fornybare energikilder, mener Lovelock som sammenligner situasjonen med den i Europa i 1938. Da var andre verdenskrig i emning, og ingen visste hva de skulle gjøre.

notiser

Lier-Hansens kraftønsker

Administrerende direktør Stein Lier-Hansen Prosessindustriens Landsforening mener Norge er for avhengig av vannkraft. Han ønsker gasskraft, et nordisk kraftnett og et eget industriselskap for kraft.

STONE MIKALSEN
tmi@naturvern.no

Prosessindustrien står for halvparten av Norges eksport fra fastlandet. Administrerende direktør Stein Lier-Hansen i Prosessindustriens Landsforening (PIL) forteller at de er svært avhengig av konkurransedyktig pris på kraft, sikkerhet i kraftleveransene og et fungerende kraftmarked.

— Den anstrengte vannbalansen som vi ble vitne til i fjor, viser at det er verre når dette skjer i Norge enn i andre land som har en mer sammensatt elforsyning. Andre land har en backup. Å bygge ut mer vannkraft i Norge, er derfor ikke løsningen, sier han.

ØNSKER GASS

Lier-Hansen mener dagens politiske situasjon er for mye preget av spill og at dette resulterer i at beslutninger ikke blir tatt.

— I Sauda-saken ble det for eksempel brukt masse ressurser på argumentasjon, men saken endte med en svært liten utbygging, sier han og tilføyer:

— Vi vil ha mer vannbåren varme, men introduksjon av gass er det som vil sikre kraftbalansen raskt nok. Da vil vi på sikt bidra til et prisnivå som er mindre påvirket av variasjon i nedbør, sier han.

Med vannbåren varme menes varme som overføres gjennom oppvarmet vann.

MILJØTEKNOLOGIEKSPORT

PIL-direktøren minner om at gass i tillegg til å være en viktig energikilde også er et virkemiddel til å utvikle ny miljø-

teknologi som Norge i neste omgang kan eksportere.

— Gasskraftanlegg er dessuten ikke statiske anlegg. De kan legges ned når som helst og tilføres nye teknologier som kan gjenfange CO₂. Det er også viktig at norsk industri får bedre tilgang til gass som råvare, sier Lier-Hansen.

ANDRE LØSNINGER

Lier-Hansen mener dessuten det er mye å hente på å forbedre flaskehalser i elforsyningens overføringsnett og etterlyser også et Nordisk kraftnett. Sistnevnte innebærer bedre og mer forpliktende samordning mellom Statnett og de tilsvarende selskapene i Sverige, Danmark og Finland. Statnett eier høyspentlinjene som transporterer kraft mellom landsdelene og mellom Norge og utlandet. I tillegg skal det statlige selskapet sørge for balanse mellom tilbud og etterspørsel i det norske kraftmarkedet. Denne ideen talte olje- og energiminister Einar Steensnæs

varmt om på Statnetts høstkonferanse i fjor.

— Men det viktigste av alt er at man får en kraftproduksjon i dette landet som gjør oss uavhengig av vær og vind. Et eget regime for industrikraft innefor EØS-avtalens rammer er viktig for prosessindustrien. Dette vil sikre en forutsigbarhet i kraftpriser og prisnivåer som er konkurransedyktige med andre deler av verden, sier Lier-Hansen.

— For usikkert og for dyrt å deponere CO₂

— Deponering av CO₂ er en usikker metode. Det kan lekke til atmosfæren. I tillegg er det høye kostnader knyttet til å skille ut og deponere CO₂, hevder energirådgiver Tore Brænd i Norges Naturvernforbund.

— Spørsmålet vi må stille er om vi ikke kan anvende pengene bedre til energieffektivisering og støtte til nye fornybare energikilder? CO₂-håndtering kan bli en kostbar omvei i for-

Vannkraftutbyggingenes tid er forbi. — I Sauda-saken (til venstre) ble det for eksempel brukt masse ressurser på argumentasjon, men saken endte med en svært liten utbygging, sier Stein Lier-Hansen (tille bildet).

Stein Lier-Hansen

- Ny direktør i Prosessindustriens landsforening (PIL)
- Statssekretær i Miljøverndepartementet i regjeringen Stoltenberg fra mars 2000 til oktober i 2001.
- Tidligere direktør i Direktoratet for naturforvaltning og generalsekretær i Norges Jeger- og Fiskerforbund.

hold til målet, som er et energisystem uten fossile brenslere, sier han.

— Hva med eget industriselskap som sørger for billig kraft?

— Det er interessant, for da unngår man at industribedrifter flytter til utlandet på grunn av høye kraftpriser. Haken er imidlertid at ved tørrår må ovenne stenge, og da blir det kroken på døra for de ansatte på ubestemt tid, sier Brænd.

Har GMO-bølgen strandet?

KOMMENTAR

Det har ikke vært mangel på skrekkszenarier etter at EU begynte på den lange veien mot godkjenning av genmodifiserte organismer.

Så lenge våre europeiske naboer hadde en steil holdning i forhold til genteknologiske matvarer og planter, kunne vi her i landet hvile trygt i vårt eget såkalte moratorium. Men så kom varslene om at USA var i ferd med å presse EU til å godkjenne import av genmodifisert mat.

Trioen USA, Canada og Argentina hadde nemlig klaget EU inn til WTO fordi de mente EUs nei til GMO for å være diskriminerende mot genmodifiserte organismer var

å regne som handelshindring. Og Norske skeptikere kunne plutselig nokså tydelig ane hvordan tynne, europeiske bein skalv i underbuksene under presset fra Verdens handelsorganisasjon.

Men så viste det seg at parallelt med Nord-Amerika og Argentinas sak i WTO, hadde ikke tiden stått stille i EU. Etter fem års nei til GMO, var EUs nye regelverk for nettopp slike organismer klart, og 18. april i år trådte et nytt, grundig og firkantet regelverk i kraft.

Men regler for import betyr ja til import i noens ører. Dermed kunne Dagsavisen 28. april melde at "Europa taper mot USA i genmat-striden". Avisen fortal-

te i samme åndedrag at "genmodifiserte matvarer kan snart havne på middagsbordene i Europa". Kampen var med andre ord tapt. Og teknoplanene var i ferd med å strekke tentaklene sine tvers over Atlanteren.

Så er ikke skjedd. Ingen flodbølge av genmodifiserte hermetikkbokser er ennå nådd norgeskysten. Ei heller har de nådd EUs ytterpunkter mot Atlanterhavet. De søknadene om import som EU nå vurderer etter det nye regelverket, står i stampe i EU-maskineriet. Og best av alt: Både forbrukere og bønder innenfor EU sier nei takk - helt uavhengig av handelsorganisa-

sjoner og godkjenningsprosedyrer.

Dermed er det på sin plass å sette på plass herværende dagsavis som maler den modifiserte fanden på veggen. Det er også på sin plass å fortelle direktøren i Forbrukerrådet at han faktisk signaliserer at slaget er tapt når han krever merkelapper på matvarer som ennå ingen europeere har planer om å legge fingrene på. La oss inntil videre stole på at et strengt regelverk blandet med bevisste forbrukere og sunt bondevett for en gangs skyld kan holde orden på saken.

JORUNN GRAN,
journalist
i Natur & Miljø Bulletin

GM-hveten drøyer

På grunn av stor motstand fra korndyrkere har Monsanto nå kunngjort at de vil drøye utsettingen av genmodifisert hvete.

Norge er blant de som har takket nei til genmodifisert korn, og et manglende kundedepotensial hos store hveteimportører i Europa og Japan har vært viktig. Den alvorligste striden har nok likevel ligget mellom nabolandene USA og Canada.

Canadian Wheat Board (CWB) representerer noen av verdens største hveteselgere, og disse har uttalt at de ikke vil levere noe som 87 prosent av kundene ønsker en garanti for å slippe.

Ifølge Gennytt er avgjørelsen om å utsette dyrkingen av GM-hvete av forbrukerorganisasjonene beskrevet som en seier.

— Fattige mister fordelene ved GMO

Verdens fattige går glipp av fordelene de kunne hatt ved genmodifisering av matplanter fordi teknologien blir utviklet omkring mer innbringende avlinger enn omkring basis-varer, sier FNs mat- og landbruksorganisasjon FAO.

— Bioteknologi er lovende

for landbruk i utviklingsland, men så langt opplever bare svært få bønder i disse landene fordelene ved slikt landbruk, konkluderer FAO i en rapport gjen-gitt av Reuters nyhetsbyrå.

Om 30 år vil verden ha to milliarder flere munnar å mette, og bioteknologi kunne ifølge

FAO-rapporten bidra til å overkomme befolkningsveksten.

Til tross for håpet om at genmodifisering kan bli et nyttig redskap for matproduksjonen, understreker FAO at det også er viktig å ha en grundig regulering av slik teknologi – også for å oppnå tillit hos forbrukerne.

Grønnere røde å få

Forskning på billeadferd skal bidra til friskere jordbær og mindre bruk av sprøytemidler. Et insektlaboratorium er åpnet på Norsøk, og kartlegging av luktesansen til skadedyr som jordbæresnytebillen er blant oppgavene som venter i laboratoriet. Biolog Atle Wibe håper på å finne ut av hvilke lukter og smaker billen er på jakt etter.

— Hvis vi kan kartlegge hvilke dufter billen orienterer seg etter, kan det være med på å bestemme hvilke planter vi bør satse på i framtiden, sier Wibe

til Aura Avis.

Forskningen ved Norsøks insektlaboratorium er ment å gavne både økobønder og tradisjonelle landbrukere.

— Det er et mål for alle å bruke mindre sprøytemidler. I stedet for å tenke sprøytemidler, prøver vi å tenke på alternative måter å unngå skader på, sier Anita Liind ved Norsøk.

Ifølge kontrollinstansen Debio for økologisk produksjon, dyrkes økologiske jordbær på 116 dekar i Norge, mens konvensjonelle bær dyrkes på 623

NMB 10/04: 25 giftstoffer ble funnet i tyske jordbær. Økologiske jordbær eller jordbær som ikke tiltrekker seg skadedyr, kan være alternativt mat.

dekar. Dermed skulle muligheten for å finne "grønne" jordbær være om lag én til fem.

Siden sist

Klima

• Russland vil bevege seg raskt i retning av å ratifisere Kyoto-protokollen, sa president Vladimir Putin, da det ble klart at EU støtter landets søknad om å bli med i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Observatører sier imidlertid at Russland har mye de må forberede og at ratifisering enda ikke er avgjort, melder Reuters.

• Det russiske vitenskapsakademiet avviser Kyoto-protokollen fordi den ikke er i tråd med russiske interesser. En klar seier for Kyoto-skeptikerne i akademiet, men ikke overraskende, skriver analyse-selskapet PointCarbon.

Trafikk

• Selskapet CargoNet anslår at opp mot 80 000 flere lastebiler må ut på norske veier hvert år som et resultat av at regjeringen gjeninnfører elavgift for jernbanen, skriver Dagsavisen.

Fiske og fangst

• Opptil to hundre tusen tonn torsk kan være fisket ulovlig i Barentshavet de to siste årene. Det er anslaget fra norske myndigheter, og skyldes blant annet russisk omlasting av fisk på havet, melder NRK.

• Norsk fangst av vågeval økes fra 630 dyr årlig til 745 dyr neste år, dersom forskerne mener det er forsvarlig, foreslår regjeringen i sin melding om sjøpattedyrpolitikken.

Avfall

• Regjeringen vil fjerne grunnavgiften på engangs-emballasje som bokser og plastflasker fra 1. juli, melder Avisenes Nyhetsbyrå.

Olje

• Boringen på Snøhvit-feltet utsettes fra august til oktober på grunn av dårlig tilgang på borerigger. Statoil regner likevel med at boreprogrammet skal

være ferdig som planlagt om to år, melder NRK.

Miljøgifter

• Statens forurensningstilsyn vil innføre regler for å begrense bruken av stoffet DEET i insektmidler. Kontroller av forhandlere viser at de selger produkter med langt høyere DEET-innhold enn tilsynet har anbefalt.

Kampen mot atomkraft var en sentral og vellykket kampanje for miljøbevegelsen på 1970-tallet. (Foto: Einar F. Anundsen)

90 år med naturvern

Norges Naturvernforbund fyller 90 år. På de neste ni sidene tar vi en nærmere titt på hvordan miljørakene har endret seg i løpet av denne tiden. Og hvilke endringer og utfordringer forbundet nå står overfor.

Klipp ut dette bildet hvis du vil ramme inn denne naturperlen.

Klipp ut kupongen hvis du vil verne om originalen.

☒ Jeg vil bli medlem i Norges Naturvernforbund

Medlemskategori:

☐ Hovedmedlemskap (350 kr/år)	☐ Send meg informasjon om AvtaleGiro
☐ Student/pensjonistmedlem (175 kr/år)	
☐ Familiemedlemskap (420 kr/år)	
☐ Student/pensjonistfamilie (200 kr/år)	

FORNAVN: _____

ETTERNAVN: _____

ADRESSE: _____

POSTNUMMER: _____ POSTSTED: _____

E-POST ADRESSE: _____

FORSELSDATO: _____ DATO OG UNDERSKRIFT: _____

FOR FAMILIEMEDLEMSKAP, OPPGI NAVN OG FORSELSDATO FOR FAMILIEMEDLEMMER: _____

Kan sendes ufrankert i Norge. NNV betaler porto.

SVARSENDING
Avtale nr. 140212/146 Pb

Norges Naturvernforbund
Sentrum
0109 Oslo

Miljøvern i Naturvernforbundets tid

1914: Østlandske Kredsforening for Naturfredning i Norge blir stiftet. Lovene for Landsforeningen for Naturfredning i Norge blir vedtatt. Medlemmene er i kretsforeninger.

1916: Foreningen blir landsdekkende med kretsforeninger på Østlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge.

1918: Vestlandske kretsforening opprettes

1920-årene: Kamp mot vannkraftutbygging. Byggin blir utbygd. Gjende blir vernet. Østlandske Kredsforening for Naturfredning i Norge oppnår i 1922 fredningsstatus for 150 mål urskog i Nordmarka.

1928: Rogaland naturfredningsforening dannes.

1936: Nytt navn: Landsforbundet for naturfredning i Norge.

1936: Kretsforening i Nordland og Agder. Siste årene før krigen har forbundet 1000 medlemmer.

1940-45: Kretsforeningene er i dvale eller i oppløsning.

1951: Nytt navn: Landsforbundet for naturvern i Norge.

1954: Ny naturvernlov åpner for vern uten spesielle vitenskapelige interesser.

1960-årene: Forbundets demokratiske struktur utvikles. Landsforbundet for Naturfredning i Norge blir i 1963 omdøpt til Norges Naturvernforbund.

1964: Kronprins Harald blir forbundets høye beskytter.

1965: Medlemsbladet Norsk Natur starter opp.

1967: Naturvernforbundet etablerer ungdomsorganisasjon.

1970-årene: Ny naturvernlov i 1970. Norges Naturvernforbund blir mer kritiske til myndig-

hetenes natur- og miljøvernarbeid. Forbundet er engasjert i problemstillinger som oljeforurensning, sur nedbør og vassdragsutbygging. De store vassdragsakene er Mardøla og Alta.

1972: Olav Gjærevoll blir verdens første miljøvernminister.

1974: Aksjon mot Atomkraft.

1975: Aksjoner mot sur nedbør.

1976: 33000 medlemmer.

1977: Norges fiskerisone utvides.

1978: Hardangervidda vernes. Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget stiftes.

1981: Alta-aksjonen. Dalende medlemstall.

1983: 23000 medlemmer. Hardangervidda, Gjende og Femunden blir vernet.

1985: Lokallaget i Østfold graver sammen med Natur og Ungdom opp gifttønner hos Unger i Fredrikstad.

1986: Tsjernobyl-ulykken.

1987: Brundtlandkomisjonens rapport. Naturvernforbundet deltar i arbeidet.

1989: Norsk Natur slår seg sammen med Miljømagasinet og utkommer nå under navnet Natur & miljø. Natur & miljø Bulletin starter opp.

1991: Over 40000 voksne medlemmer

1992: Rio-konferansen

1997: Fellesaksjonen mot gasskraftverk og Kollektivalliansen stiftes.

1999: Etableringen av Regionfelt Østlandet blir vedtatt i Stortinget. Lokallaget i Hedmark deltar aktivt i aksjonen Stopp Regionsfelt Østlandet.

I dag: Fylkeslag blant annet i Finnmark og Telemark arbeider for å belyse økt barmarkskjøring med scooter og lett-traktor. Arbeid i flere fylker for å berge vassdrag som er utenfor Verneplan IV. Rovviltemeldingen aktualiserer rovdyrdebatten. Kampen for strandsonen og for verneverdig skog fortsetter. Fiskeri, klima og arbeid i forhold til tidligere Sovjetstater er viktige områder.

Fra nytte til nytelse

Fra naturvernets morgen har behovet for energi og råstoffer vært utbyggernes motargumentasjon når miljøvernerne har talt naturens sak. Nå er menneskets behov for komfortabel avkopling den nye trusselen mot naturen.

JORUNN GRAN
jorunn.gran@naturvern.no

Golfbaner, terrengkjøretøy, hyttebygging og helikopterturisme er fire av naturvernernes nye kamparenaer:

Norge har 153 golfbaner 117 000 nordmenn er ifølge Norges Golfforbund medlemmer i norske golfklubber.

— Golf er det saksområdet som har økt mest blant henvendelser fra medlemmer og lokallag de siste 4-5 årene, sier informasjonssjef Kåre Olerud i Norges Naturvernforbund.

— Vi har laget en veileder som viser hvordan det går an å arbeide med golfsaker lokalt.

Naturvernforbundet i Bærum er blant de som har kjempet kampen mot en golfbane og tapt. Finn Otto Kvillum i Naturvernforbundet i Bærum var blant de som protesterte mot anleggningen av Haga golfbane.

— Vi anmeldte golfanlegget til Økokrim fordi det her var 22 spesialområder for naturvern knyttet til vassdraget som går gjennom området. Det viste seg imidlertid at reguleringsbestemmelsene var uklare, og utbyggingen ble gjennomført, sier Kvillum. — Vi er veldig skeptiske til at golfbaner kan kalles en jordbank, og har liten tro på at en golfbane i ettertid vil bli tilbakeført til opprinnelig land-

skapstype. Det er mer sannsynlig at slike områder utnyttes til bygging av næringsbygg og boliger.

Nordmenn har 5500

lett-traktorer

Statistikken for antall lett-traktorer viste i begynnelsen av 2003 en dobling bare fra året før. Antallet nyregistrerte snøscootere øker også. Det samme gjør søknader om dispensasjon fra det generelle forbudet mot motorferdsel i utmark. Finnmark er blant de kommunene som har særskilte regler utover forbudet om motorferdsel i utmark. 5000 kilometer scooterløyper og 13 000 snøscootere er resultatene av et mer liberalt regelverk. Leder Dag Elvin i Naturvernforbundet i Finnmark frykter en liknende tendens i andre fylker hvis de også får mer liberale regler.

— Scooterturer er ikke friluftsliv. Du får ikke kontakt med naturen fra scooterryggen, du skremmer dyrelivet i stedet for å lytte til naturen, sier Elvin.

Nordmenn eier 369 000 hytter Oppland er det fylket som har flest hytter, og sammen med de andre fjellfylkene Buskerud og Telemark, har Oppland opplevd en sterk økning i antall nybygde hytter fra begynnelsen av 90-tallet og utover. Fylkesmannen i Oppland påpeker at planlagte og etablerte hytteområde vil

Vi har mer penger - og trenger plass å boltre oss på. Golfbaner og hyttefelter er blant naturvernernes nye kamparenaer. (Foto: Arne S. Gjone/Scanpix.)

kunne berøre inngrepsfrie områder og leveområder for sårbare arter.

— En fortsatt økning i utbygging av fritidsbebyggelse i fjellnaturen vil føre til et ytterligere press på arealressursene i høg-fjellet. Det er en meget stor utfordring for kommunene å kunne realisere en så stor økning i hytter på en bærekraftig måte, sier Fylkesmannen i en beskrivelse av Opplands planlagte fritidsbebyggelse.

Naturvernforbundet i Oppland gjennomfører nå prosjektet "Fjellnatur - hytter - landskapsendring".

Forsker Sidsel Mæland er prosjektleder for undersøkelsen.

— Vi har avgrenset oss til Oppland fylke, og det vi er bekymret for, er den nedbyggingen av sammenhengende landskapsområder som vi for eksempel ser i området Skei - Gålå - Espedalen, sier Mæland.

— Vi ser også at hytteutbygging betyr mye penger i kom-

munekassa, og at det foregår altfor lite samarbeid mellom kommunene i slike saker.

Vel så merkbar som det økte antallet hytter, har økningen på hyttestørrelsen vært de siste 20 årene. Mens den nybygde gjennomsnittshytta i Oppland på 80-tallet var på rundt 60 kvadratmeter, sørger nye hytteeiere nå gjennomsnittlig for å ha vel 90 kvadratmeter å boltre seg på, ifølge Miljøstatus i Oppland.

— I undersøkelsen vår ser vi både klassiske hyttelandskap fra 70-tallet og områder med store palasser og infrastruktur, sier Sidsel Mæland.

Norge har 157 helikoptere. Antallet viser til helikoptere med tillatelse fra Luftfartstilsynet til å fly i Norge. Mens mange av disse er i tilbringertjeneste for oljearbeidere i Nordsjøen, har vi også helikoptereiere som satser på transport litt utenfor nyttekategorien. Selskapet Army Days er blant de som tilbyr alternativt villmarksliv like nord for Oslo.

Blant tilbudene hos Army Days er en aktivitetsdag i felten med tur i feltvogn, beltevogn og helikopter. Selskapets "villmarkstur" har følgende beskrivelse: "Dere blir transportert med jeep/lastebil eller helikopter ut i skog/fjellområde med kjentmann".

Fjelltoppen Nystølsnøvi ved Jostedalbreen nasjonalpark er en annen lokalitet som takket være konsesjon fra Luftfartstilsynet kan få besøk av helikopterflygende turister.

— Det er ikke tatt hensyn til naturverninteressene i dette området som er noe av det mest urørte vi har, var kommentaren fra leder Erik Solheim i Norges Naturvernforbund da det ble kjent at turistflygningene hadde fått klarsignal. — Bak ideen om nasjonalparker ligger det en internasjonal oppfatning om å holde noen områder unna den moderne utviklingen som griper mer og mer om seg.

Jakten på det gode liv?

Friluftsmennesker med sans for ekstreme eller komfortable naturopplevelser får stadig flere tilbud å boltre seg i.

"Vi kan dra på off-piste kjøring på Riksgrensen til fjell bare helikopter kan ta oss, og hvor erfarne fjellguider finner de beste nedfartene etter nivå på deltakerne. Og hvorfor ikke avslutte skituren på golfbanen med en 18-hullsrunde...?" [Norlandia Opplevelser]

"På Kvittfjell, mellom de høye fjellsider i Gudbrandsdalen finner du svaret på alle golfspilleres drøm. Den åpne parkbanen ligger ved Lågens elvebredd som gir en eventyrlige naturopplevelser kombinert med golf på høyt nivå." [Event Travel]

"Frisk fjellluft, sol og snøkledde fjell, god mat og drikke, underholdning og god stemning i uformelle omgivelser - og selvfølgelig fart og spenning." [Halling AS scooterutleie]

"Dere hentes på avtalt sted med kurs mot åpent hav i stor fart, i store bølger, sjøsprøyt og nok av kiling i maven." "Uoffisiell rekord: Strømstad - Tønsberg på 32 min." [SeaAction]

"Du kan nyte årets beste dager i luksusferiehus med badebasseng og boblebad hvor du kan boltre deg uansett vær. Kvalitetsferiehusene er velutstyrte og den gode boltreplassen både innen- og utendørs gjør disse høykvalitetshyttene godt egnet for familieferie." [Hardanger Fjord]

Slik blir framtidens vassdragskamp: — Statkraft endrer strategi - politikerne blir "miljøverstinger"

Etter kampen om Beiarn-vassdraget har Statkraft endret strategi. Den nye strategien er full åpenhet.

— TONE MIKALSEN
tmr@naturvern.no

— Statkrafts nye vannkraftsutbyggingsstrategi fører til at politikere blir "miljøverstinger", ikke utbyggeren, sier lokalpolitiker i Hemnes kommune Frode Solbakken.

Hemnes kommune er en fire kommuner i Nordland vassdraget Vefsna renner igjennom. Dersom det Stortinget sier ja til utbygging kan 19 millioner kroner trille inn i Hemnes kommunekasse årlig.

Statkraft har etter at slaget om Beiarn-elfa ble tapt, lagt en helt ny strategi for å få gjennomført nye kraftprosjekter, ifølge lokalpolitiker Frode Solbakken (V). Han sier at tidligere var den normale framgangsmåten at utbyggerne la fram en så omfattende plan for utbygging, at de ikke en gang selv trodde på den.

— Så, gjennom en støyende offentlig prosess, ble utbyggingen gradvis beskåret ned til et realistisk nivå. Slik kunne alle i ettertid være fornøyd med det endelige resultatet. Naturvernerne kunne si "uten oss hadde resultatet blitt mye verre", og utbyggerne kunne konstatere at resultatet ble som forventet, sier Solbakken.

FÅR MED SEG LOKALE KREFTER

Etter Beiarn, hvor Stoltenberg stanset en omstridt utbygging, forsto utbyggerne at perioden med overbudspolitikk var over.

— Nå satser de på å få med

Dersom det blir ja til utbygging av Vefsna kan cirka 19 millioner kroner trille inn i Hemnes kommunekasse årlig.

seg lokale krefter på sitt eget lag slik at lokale politikere og utbyggere sammen legger fram en samlet pakke til politisk behandling i Stortinget. Ordførernes motiv er å fylle bunnskrapte kommune kasser med velklignende millioner. Dermed vil det se ut som at det ikke er Statkraft som vil ha utbygging, men politikere, sier Solbakken.

— IKKE MILJØVENNLIG

Jan Olav Nybo i Samarbeidsrådet for Naturvernsaker er enig i Solbakkens påstander om at Statkraft har endret taktikk og framgangsmåte. Ved å skaffe seg støtte for prosjektene sine lokalt, og særlig hos lokalpolitikere.

— De forlater de gamle og svært naturødeleggende prosjektene med store magasin og nesten tørrelagte elver. Jeg vil likevel ikke kalle prosjektene, for eksempel det som nå blir utviklet i Vefsna, for miljøvennlige. Her har vi allerede et av Norges største magasin, Røssåga, og vann skal overføres fra Vefsna og over til Røssåga. Statkraft er derfor heldige fordi de slipper å bygge nye magasin, men kan føre vann over til et eksisterende magasin. Vi får likevel store negative konsekvenser i Vefsna med redusert vassføring, dårligere oppvandrings-, gyte- og oppvekstvilkår for laks, sier Nybo.

STATKRAFT AVVISER PÅSTANDEN

Tormod Schei i Statkraft avviser påstandene om strategiendring.

— Det fungerer ikke slik Frode Solbakken påstår. Vi kjøper full åpenhet. Vi ser om det er muligheter til å utvikle vannkraften og tar diskusjonen med politikere, berørte grunneiere, miljøforvaltere, forskere og naturvernere for å finne akseptable løsninger som tar miljøhensyn. Vi presser ikke fram utbygging. Vår oppgave er å tilby landet de beste løsningene for å skaffe mer ren energi. Samfunnet rundt oss avgjør om de mulighetene vi peker på er akseptable, sier Schei.

Ønsker å skjerpe vassdragsvernet

Vernede vassdrag trues av veibygging og andre inngrep. Retningslinjene for inngrep i vernede vassdrag er alt for runde og ukonkrete, mener Jan Olav Nybo i Den Norske Turistforening.

— KRISTIAN S. AAS
kristian.aas@student.uib.no

— De rikspolitiske retningslinjene for vernede vassdrag burde ha vært mye mer konkrete. De gangene vi har forsøkt å klage på inngrep i vernet vassdragsnatur har vi fått beskjed om at retningslinjene ikke kan brukes. Eksempler på dette er utbyggingen av E6 gjennom Melhus sentrum, som ble lagt i Gaula, og utbyggingen av Lofotens fastlandssamband, sier Nybo.

SKULLE SIKRES BEDRE

Retningslinjene ble innført i

1994, og skulle sikre naturen langs våre vernede vassdrag mot inngrep som forringer eller ødelegger naturkvalitetene. Før 1994 var vassdragene kun vernet mot kraftutbygging, mens andre inngrep som vegutbygging, masseuttak, bygg, oppdyrking og hogst var tillatt. Da retningslinjene ble lagt fram, mente Norges Naturvernforbund at de var for svake og for lite omfattende. Norsk institutt for by- og regionforskning evaluerte retningslinjene noen år etter vedtaket, og konkluderte med at den praktiske etterlevelsen var begrenset.

GENERELLE, MEN GODE

— Det stemmer at retningslinjene er generelle, men hvis de følges er de gode. Problemet er at det er mange måter kommunene kan velge å ikke følge de på, sier Steinar Schanche, seksjonsleder i Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). De er en av instansene som har ansvaret for at retningslinjene følges opp, og Schanche føler at kommunene tar hensyn til vassdragsvernet i de fleste sakene.

— Men det er variasjon mel-

lom kommunene på hvor kjente retningslinjene er, og hvor godt de følges opp, mener Schanche.

KONKRETISER!

Nybo ønsker nå at retningslinjene gjøres mer konkrete, slik at de blir lettere å følge opp.

— Retningslinjene skal være en formidling av statlig politikk ut til kommunene, men jeg er i tvil om de fungerer. Jeg tror at også kommunene synes retningslinjene er for lite konkrete, sier Nybo.

Natur & miljø Bulletin NORGES ENESTE NYHETSBLAD OM MILJØ

Gir deg nyheter og bakgrunn om
miljøsaker fra inn- og utland.
Kortfattet og konsist.
I postkassa annenhver uke.

Tegn abonnement: www.nmb.no

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

MNDRE AVFLL!

Unngå engangsprodukter – velg varer med lang levetid. Og varer med miljømerke. Målet er mindre avfall.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Norsk Sjømannsforbund

Fra frivillig til lønnsarbeider

Mens Norges Naturvernforbund i 1970 hadde seks ansatte, er antallet i dag femdoblet. Miljøbevegelsen har gjennomgått tydeligere endringer enn andre organisasjoner, mener forsker Kristin Strømsnes.

AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Da Thor Midteng ble ansatt i Naturvernforbundet i 1970, ble han sjettemann organisasjonens sekretariat. I dag teller antall ansatte om lag 29 årsverk, fylkeslagene iberegnet. Samtidig ligger medlemstallet beskjedent over nivået i 1970.

ENDREDE ARBEIDSFORHOLD

Midteng utpeker endrede arbeidsforhold som en av en av årsakene til profesjonalisering.

— Nå er sakene så kompliserte at det ikke bare krever engasjement, men også spesialkunnskap for å gå inn i materien. Spesialiseringen blir et dilemma for oss når vi er såpass fattige og få ansatte. Vi må forenkle budskapet og sette det inn i en sammenheng som folk forstår, sier Midteng.

Selv om organisasjonen i dag har langt flere ansatte per medlem, enn i 1970, er sekretariatet betydelig slanket siden midten av 90-tallet.

— BEHOV FOR PROFESJONALISERING

Kristin Strømsnes er en av forfatterne av makturedningens bok "Miljøvern uten grenser?". Slik beskriver hun utviklingen miljøbevegelsen har gått gjennom de siste årene:

— Man har fått et større behov for profesjonalisering, ekspertise og fagkunnskap. Lokal organisering blir det stadig mindre av, og de fleste organisasjoner blir stadig mer sentralisert. Det blir færre medlemmer, men også mindre medlemsorientering i organisasjonene.

— Er de mindre opptatt av å tiltrekke seg medlemmer?

— Ikke nødvendigvis, de

synes det er kjekt å ha dem, men retter mindre arbeid mot dem. Det er ikke lenger antall medlemmer som bestemmer styrken til organisasjonen. Samtidig har det skjedd en endring blant folk. De søker utløp for sitt engasjement på andre måter, hvor de får kjappere resultat, uten å måtte gå gjennom et helt organisasjonsapparat.

— Har miljøbevegelsen utviklet seg annerledes enn andre frivillige organisasjoner?

— Det er vel heller slik at enkelte trekk er tydeligere innenfor miljøbevegelsen, både profesjonalisering og det å rette seg mot markedet. Det skyldes nok først og fremst at miljøbevegelsen er relativt ny og derfor fanger opp nye tendenser tidligere, sier Strømsnes som arbeider ved Rokkansenteret ved Universitetet i Bergen.

TRE ANSATTE I HORDALAND

Naturvernforbundet Hordaland har tre ansatte på sitt kontor i Bergen i tillegg til en sivilarbeider. To av de ansatte arbeider med tidsbegrensede prosjekter. Daglig leder John Martin Jacobsen avviser at heltidsmiljøvernere er nødvendig for å kunne delta i debatten.

— Mange av sakene våre dreier seg om utbygginger. Da er lokalkunnskap viktigere enn sakkunnskap, sier Jacobsen.

En viktig arbeidsoppgave for sekretariatet på Vestlandet er å legge til rette for økt frivillig arbeid, gjennom å verve medlemmer og hjelpe nye lokallag i gang.

Hordaland er Naturvernforbundets største fylkeslag målt i antall ansatte. De andre lagene har til sammen om lag 3,5 årsverk, fordelt på stillinger helt ned i 10 prosent av et årsverk.

Fra 1 til 11

Natur og Ungdom har økt antall ansatte betydelig de siste årene.

Natur og Ungdom ansatte sin første daglige leder på begynnelsen av 1970-tallet. I dag teller organisasjonens sekretariat om lag 11 årsverk, iberegnet 9 regionsekretærer på halvtdøgn og leder som mottar honorar.

— NØDVENDIG

Profesjonalisering i frivillige organisasjoner er nødvendig for å overleve i vårt kunnskaps- og informasjonssamfunn, mener stipendiat Guro Ødegård ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).

— Har arbeidsmetoder og saker endret seg på en slik måte at man trenger mer spisskompetanse i dag enn for 15 år siden?

— Nei, ikke nødvendigvis. Det som har endret seg, er etter mitt skjønn kravet til formidling. Organisasjoner med et politisk budskap opererer i en media- virkelighet der informasjonsstøyen og -hastigheten er høy-

Guro Ødegård ved NOVA.

ere enn for 15 år siden.

Ødegård understreker at ungdom ikke er mindre politisk aktive enn voksne.

— Jeg har vært opptatt av å definere politikk bredere enn ren partipolitikk for nettopp å fange de nye formene for engasjement. Særlig dreier dette "nye" seg om mer aksjonsorienterte aktiviteter - som enkeltsaksdemonstra-

sjoner, underskriftskampanjer og så videre. Dette er aktiviteter som tiltrekker i særlig grad de unge.

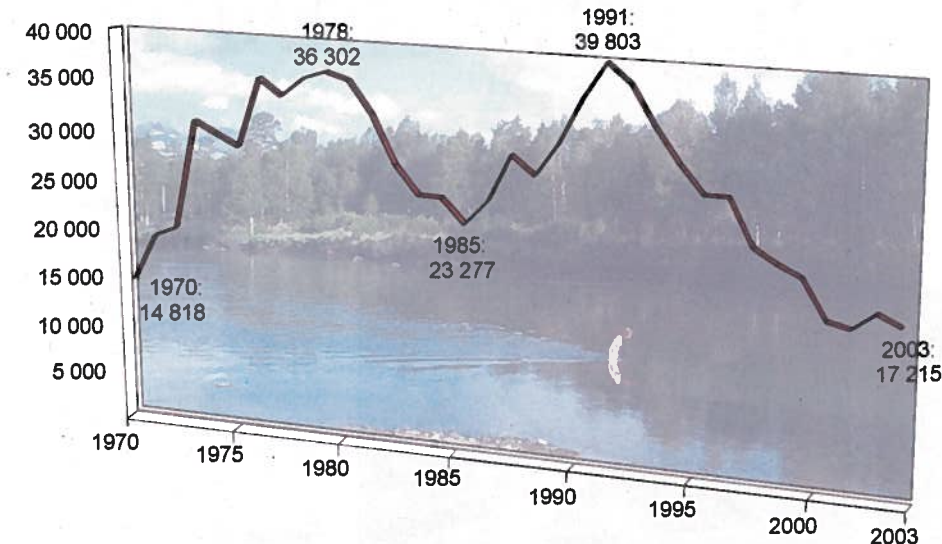
— FRIVILLIGHET ER STYRKEN

Natur og Ungdoms leder Ane Hansdatter Kismul sier de frivillige er organisasjonens styrke. Det er de som jobber med miljøpolitikk.

— Regionsekretærene gjør for eksempel i stor grad økonomisk og administrativt arbeid, sier Kismul.

— Så de ansatte gjør det kjedelige rutinearbeidet?

— Ja, det har vi veldig klar politikk på. Vasking av do får de ansatte gjøre.

Naturvernforbundets medlemsutvikling gjennom de siste 30 år. (Illustrasjon: Anders Aaseth)

Naturvernforbundet til kjøkkenbenken

Naturvernforbundets medlemstall ligger i dag betydelig under toppperioden på begynnelsen av 90-tallet. Nå vil forbundet vinne nye medlemmer ved å satse på miljø i hverdagen - ved kjøkkenbenken for eksempel.

TONE MIKALSEN
tmi@naturvern.no

17 400 mennesker er i dag medlemmer av Norges Naturvernforbund (NNV), tallet er langt lavere enn toppperioden på begynnelsen av 90-tallet da medlemstallet lå på ca 30 000.

NNVs viktigste satsningsområder i årene som kommer er fremdeles å verne vassdragsnaturen, å sikre bærekraftig forvaltning av fiskeriressursene og å redusere klimagassutslippene. Men ifølge NNVs nye markedsplan skal de nå gjøre målrettede forsøk mot medlemsgrupper som familier og kvinner.

VERVEKAMPANJE

— I disse dager utvikles en vervekampanje som setter fokus på miljø i hverdagen, ved kjøkkenbenken, ved sminkebordet

og i trimsammenheng. Det er ikke nok å kjempe for store politiske kampsaker, vi er også nødt til å vinne medlemmer på helhetlig tenkning, som for eksempel kjemikalier vi utsetter for i hverdagen, sier Vevatne.

Han tilføyer at markedsplanen ikke er vedtatt, men den skal opp på NNVs landsstyremøte i begynnelsen av neste måned.

SATSER PÅ FAMILIE

Den nye kampanjen rettes mot familiesegmentet. Sentrale stikkord er: "Grønn resept" og "Den grønne kokeboken".

"Grønn resept" er et verktøy som skal sette fokus på helse-situasjonen og gi enkle, naturlige og effektive tips til Ola og Kari Nordmann. "Den grønne kokeboken" skal sette fokus på miljøvennlige matvaner og være

et hjelpemiddel for å lage familieretter.

SPESIALISTSAMFUNNET

Vevatne minner om at samfunnsutviklingen har ført til store endringer i menneskers handlemønstre.

— Fra å være opptatt av de store ideologiene og likhetssamfunnet, er man i dag mer opptatt av enkeltsaker. Enkelte trendforskere kaller det spesialistsamfunnet. Mengden av fritidstilbud til den enkelte er overveldende. Natur og miljø-saken finner sjelden plass i hverdagen og den teknologiske utvikling har gitt oss nye interesser i form av PC, mobiltelefon, TV, internett og spill. Dette vil i noen grad antas å gå ut over tid og anledning til å engasjere seg i natur og miljø. Dette er en stor utfordring for oss, sier Vevatne.

Medlemsveksten tiår for tiår

1970-tallet var en meget god periode for miljøbevegelsen. Medlemstallet lå på cirka 19 000 i 1973 og seks år etterpå var 37 000 personer medlem av NNV.

— Vi fikk en voldsom økning i medlemsmassen som følge av store miljødebatter og av oljeutvinningen. Den første store miljøkonferansen i Stockholm ble også arrangert i dette tiåret, sier organisasjonssjef Jan M. Vevatne i NNV.

80-TALLET

I begynnelsen av 80-tallet kulminerte Alta-kampen, men fram til midten av 80-tallet sank medlemstallet litt. Da Dag Hareide og Blekkulf inntok NNV, skyllet en grønn bølge på ny over landet og medlemstallet lå på et høyt nivå.

— Det moderne miljøvernet som dreier seg om forbruk og mat begynte å engasjere folk, sier Vevatne.

90-TALLET

Medlemstallet nådde sin topp i 1991 på cirka 39 000 medlemmer. Årene etterpå fikk NNV store utfordringer å holde på medlemstallet. Vevatne peker på turbulens rundt EU-saken, eksklusjonssaken til Kurt Oddekalv og økonomiske problemer i 1997/98, som årsaker til dalende medlemstall.

KVALITETSSIKRET

OBS! I det totale medlemstallet på 70-tallet er familiemedlemskap og Natur og Ungdom-medlemmer medregnet.

Blekkulf kom inn i organisasjonen på slutten av 80-tallet. Blekkulf er senere blitt en selvstendig organisasjon og er også en årsak til at NNVs totale medlemstall har sunket. Først på 90-tallet ble medlemstallene korrigert for faktorene ovenfor.

Heidi Sørensen og Honoria Hamre er to av tre kvinnelige ledere i Norges Naturvernforbund. Begge hadde energi som fagområde.

Ledere:

Anders Hagen (1963-68)
Odd Lohne (1969-71)
Ragnhild Sundby (1972-77)
Hans J. Engan (1978-80)
Per Olav Tveita (1981-82)
Ragnhild Sundby (1982-83)
Honoraria Hamre (1983-87)
Erik Solheim (1988-89)
Eirik Wærner (1989)
Ragnar Vik (1989-91)
Arild Ådnem (1991-93)
Stein Malkenes (1993-95)
Heidi Sørensen (1995-1998)
Erik Solheim (1998-)

Generalsekretærer:

Magne Midttun (1963-78)
Per Flatberg (1978-80)
Thorbjørn Paule (1980-87)
Rolf Sørli (1987)
Thor Midteng (1987-88)
Jørn Siljeholm (1988-90)
Dag Hareide (1990-95)
Helene Bank (fung. 1994)
Terje Kronen (1996-1998)
Kåre Olerud (fung. ut 1998)
Jørund Ubøe Soma (1999-2002)
Tore Killingland (2002-)

Kun tre kvinner - blant mange menn

I Norges Naturvernforbunds (NNV) 90 år lange historie finner vi bare tre kvinnelige ledere. — NNV store utfordring framover blir å fange kvinnene, sier stortingsrepresentant og tidligere leder Heidi Sørensen.

STONE MIKALSEN
tm@naturvern.no

Sørensen som sitter i samferdselskomiteen for SV synes det er et paradoks at Naturvernforbundet er så mannsdominert både som organisasjon og på ledernivå når damer generelt sett er mer opptatt av miljøvern enn menn. Men det er liten tvil om at såkalte "mannsdominerte" områder som energi og klassisk naturvern, alltid har hatt mye armslag i NNV.

— På 80-tallet kom jo det moderne miljøvernet med kvinnedominerte områder som miljøgifter, forbruk og mat. NNVs store utfordring framover blir å fange den store gruppen av høyt utdannede kvinner som er opptatt av miljøvern. Framtiden i

Våre Hender (FIVH) er NNVs konkurrent her, men kvinner trenger en organisasjon som favner bredere enn FIVH, sier Sørensen.

Hun tror miljø saker kollektivtrafikk og luftforurensning er vinnere på kvinnesiden i årene som kommer.

LEDER = ENERGI

Heidi Sørensen tiltrådte som leder 25 år gammel og ledet Naturvernforbundet fra 1995-98.

— Er det vanskelig for kvinner å bli leder i en så mannsdominert organisasjon som NNV?

— Det er aldri lett noen steder der det er flertall av menn, og NNV er i så måte ikke noe unntak. Men jeg hadde energi som fagområde, sier hun.

Biologen Honoria Hamre er

en annen kvinne som har kledd seg ledervet. Det skjedde perioden 1983-86. Også hun var tungt inne på energisiden, nærmere bestemt vassdragsvern.

TIDSKLEMMA

Hamre forklarer de få kvinnelige lederne med tidsklemma.

— Kvinner klarer ikke å sette av all tiden et ledervet medfører. Jeg var lærer, i tillegg hadde jeg barn og hjem å ta meg av. Da jeg gikk av som leder etter tre år var jeg skikkelig sliten. NNV hadde ikke økonomi til å kjøpe meg fri fra lærerjobben den gang, forteller Hamre.

Men hun er optimistisk med tanke på flere kvinnelige lederstillinger i NNV i framtida.

— Det gleder meg å se at Natur og Ungdom har mange

dyktige kvinner. I tillegg må Naturvernforbundet bli flinkere til å støtte opp om kvinner i arbeidsgrupper som gjør det bra, sier Hamre.

SUNDBY FØRST

Den aller første kvinnelige lederen var Ragnhild Sundby. Hun ledet NNV i perioden 1972-77. I 1997, på sin 75-årsdag, ble Ragnhild Sundby utnevnt til Ridder av 1. Klasse av St. Olavs orden. Hun fikk ordenen etter sin mangeårige innsats for norsk naturvern gjennom blant annet Naturvernforbundet.

Sundby ble æresmedlem i Naturvernforbundet allerede i 1984, etter å ha vært formann i tre perioder, 1972-73, 1975-77 og 1982-83.

Hvordan gripe yngrebølgen

Leder Ane Hansdatter Kismul i Natur og Ungdom (NU) mener Naturvernforbundet må gjøre framstøt mot medlemmer som forlater NU.

STONE MIKALSEN
tm@naturvern.no

Ifølge Naturvernforbundets (NNV) medlemsundersøkelse har organisasjonen sitt tyngdepunkt av medlemmer mellom 40 og 60 år og er sterkt underrepresentert blant folk under 35 år.

— De prøver jo ikke en gang å få tak i NUere som forlater vår organisasjon, sier NU-leder Ane Hansdatter Kismul til Natur & miljø Bulletin.

Hun tilføyer at det er ingen andre miljøorganisasjoner hun ønsker skal vokse mer enn nettopp NNV og registrerer at flere tidligere NUere sitter i sentralstyret i Naturvernforbundet.

— Det gjør de nok fordi de har fått en rolle og plass til å påvirke Naturvernforbundet. Hvis

Leder i NU, Ane Hansdatter Kismul

flere NUere får rom til å påvirke NNV vil flere melde seg inn, sier hun.

IKKE ENIGE I ALT

NU og Naturvernforbundet har ikke sammenfallende syn i alle

Kampanjeleder i NNV, Jon Magnar Haugen.

saker og det kan også være en årsak til at NUere ikke strømmer til NNV. For eksempel er NU mer positiv til vindmøller enn NNV.

Naturvernforbundet støtter for øvrig Natur og Ungdom med

300 000 kroner årlig, siden de er deres ungdomsorganisasjon.

— IKKE KONKURRENT

Kampanjeleder Jon Magnar Haugen i Naturvernforbundet forteller at de kommer til å jobbe mer målrettet mot unge naturvernere framover.

— Det er en del mennesker med fortid i NU i studentlagene. Like før jul fikk vi liste fra Natur og Ungdom over folk som er støttemedlemmer og vi har allerede gjort et framstøt, noe som resulterte i flere medlemmer, sier Haugen.

Kismul presiserer at NU ikke ser på NNV som en konkurrent.

— Folk som vil støtte NNV eller engasjerer seg må gjøre det fordi de har lyst, sier hun.

Miljøtorget

VELUX®

TAKVINDUER
www.VELOUX.no

Sør-Trøndelag
Fylkeskommune

Vi som jobber på jernbanen er stolte
fordi vi også gjør en innsats
for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

NOFO
www.nof.no

kalenderen

3. JUNI

Seminar om helse og partikler.
Sted: Oslo
Arr.: Bedre Byluft/ Vegdirektoratet og SFT,
Tlf. 22 07 34 88

15. - 16. JUNI

Energiutfordringer i fremtidens bygg.
Sted: Grimstad.
Arr: Høgskolen i Agder,
Tlf. 37 25 30 10

3. - 8. AUGUST

Natur og Ungdoms sommerleir
Sted: Tangen ved Mjøsa
Tlf: 97 04 02 66
Sommerleir@nu.no

12. - 15. AUGUST

Vassdragstreff for vern av Vefsna
www.vernvefsna.com

15.-16. NOVEMBER

Nordisk fjellrevseminar
Sted: Teveltunet Fjellstue, Meråker.
Arr: Prosjekt Fjellrev
www.fjellrev.no

redaksjon

REDAKTØR:
Audun Garberg | Tlf. 22 40 24 25
ag@naturvern.no

REDAKSJON:
Jorunn Gran | Tlf. 22 40 24 23
jorunn.gran@naturvern.no
Tone Mikalsen | Tlf. 22 40 24 24
tmi@naturvern.no

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10
Mail: redaksjonen@naturvern.no
www.nmb.no

ABONNEMENT: 290 pr. år (privat) 650 pr. år (bedrifter) **ANNONSER:** HS Media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
TRYKK: Gan Grafisk as
NESTE UTGAVE: 11.06.2004

Forbundets foss

Høy og majestetisk ligger den der, Nord-Europas høyeste, uutbygde fossefall. Vettisfossen i Årdal er kronjuvelen i norsk fossenatur. Men hvem eier fallrettighetene? Jo, Naturvernforbundet og Turistforeningen.

KRISTIAN S. AAS

kristian.aas@student.unb.no

— Det er jo egentlig Vettisfossen som er nasjonalfossen, da. Selv om Nitimen kåret et stryk oppe i Målselv til nasjonalfoss, var det vi som vant blant de ordentlige fossene, forteller en ikke helt upartisk Frank Eldegard. Han arbeider for Årdal Arrangement, som skal promotere fossen for turister.

KJØPTE FOR Å VERNE

Da den daværende Vestlandske kretsforening for naturfredning skjønte at våre store fosser var truet av utbygging, startet de en innsamlingskampanje. Målet var å kjøpe opp fallrettighetene til Vettisfossen for å sikre denne mot utbygging. Ifølge Vestlandske Naturvernforenings historiskrift "Stå vakt om naturen" fra 1968 tok det en del tid å samle inn den nødvendige sum, 15 000 kroner. Det ble blant annet organisert en liste i Aftenposten, der man samlet inn 40 kroner fra hver deltaker. I 1923 gikk grunneieren med på et evigvarende servitutt til Naturvernforeningen og Turistforeningen, og i 1924 ble fossen vernet mot all utbygging ved kongelig resolusjon.

Vettisfossen eies av Naturvernforbundet og Turistforeningen.

(Foto: Årdal Turilag)

MAJESTETISK DALFØRE

Fossen innerst i Utladalen, er også kalt "Norges Grand Canyon". Nærmeste bilvei er en og en halv times gange unna, og flere fosser kaster seg nedover sidene i den umåtelig trange vestlandsdalen. Dalen blir stadig et større turistmål, og Petter Løvdal arbeider for at flere skal komme dit. Blant annet driver han skjøtsel og slått i dalen for å ivareta kulturlandskapet, og legger til rette for turer innover dalen på vinterstid.

— Slekta mi kommer fra Avdal i Utladalen, og vi ønsker

at flest mulig skal få se denne perlen. Utladalen og Vettisfossen er noe av den mest majestetiske naturen som finnes, og vernet har vært viktig for å ta vare på det. At den ble vernet så tidlig, viser at myndighetene og organisasjonene har vært veldig oppmerksomme på fossen, sier Løvdal, som kan fortelle at fossen har blitt brukt til tømmerfløting.

— Den var viktig for næringsutviklingen i Årdal i gammel tid, og jeg håper den fortsatt kan være det, som turistmål, sier Løvdal.

"Busser drevet med hydrogen må være noe av det tristeste man kan skrive om. Hvem gidder lese om sånt?"